

Lag & Avtal

TOTAL KOLL PÅ ARBETSRÄTTEN NR 12 DECEMBER 2018

**7 NYA
DOMAR
FRÅN AD**

**FRIAD FÖR
DISKRIMINERING**

Tillåtet avbryta
provanställning
av gravid.

NYHET
**UNIONEN GÅR
TILL HD MED
AD-DOM**

SPECIAL
Splittrad
bild av ändrat
utstationerings-
direktiv

EXPERTFRÅGAN
Kan min chef kräva
att jag jobbar natt?

**”Besvärsliga
människor behövs”**

NILS FUNCKE – EXPERT PÅ YTTRANDEFRIHET STÅR UPP FÖR ÖPPENHET

HAN KOM BAKVÄGEN IN

NAMN: Nils Funcke.

ÅLDER: 65 år.

KARRIÄR: Började på pappersbruket i Mariestad i slutet av 1970-talet. "Jag brukar skämta om att jag har kommit bakvägen in i branschen." Har jobbat som journalist, chefredaktör och ledarskrivare. Sekreterare i yttrandefrihetskommittén 2009. Nu vd på den ideella föreningen Utgivarna. Undervisar i medierätt vid Stockholms universitet. Har gett ut tre böcker om yttrandefrihet och tryckfrihet. Debatterar och utbildar i yttrandefrihetsfrågor.

FAMILJ: Sambo och två söner: Tor, 36 år och Samuel som skulle ha fyllt 32 år i år.

FRITID: "På somrarna far jag runt med skruvdragare och andra verktyg på ön utanför Stockholm där vi har vår röda sommarvilla. Då glömmmer jag yttrandefriheten."

LÄSER: "Mest statens offentliga utredningar. Spränger in lite annat, senast Lena Anderssons *Sveas son*. Samhällsintresset går igen där också. Läser mycket arbetarförfattare."

YTTRANDEFRIHETSEXPERTEN NILS FUNCKE

”Jag har alltid gått motströms”

Nils Funcke har efter fyra decennier blivit självlärd expert inom yttrandefrihet, meddelarfrihet och offentlighetsprincipen.

– Jag skulle förtvina om jag inte fick syssla med de här frågorna, säger han.

TEXT: JONNA SÖDERQVIST
FOTO: JÖRGEN APPELGREN

För ungefär tre år sedan ville Mullsjö kommun att de anställda skulle skriva på ett avtal med följande mening: ”Tystnadsplikten gäller i allt du hört och sett, iakttagit eller läst oavsett om du är delaktig i den direkta verksamheten eller har perifera arbetsuppgifter.”

– Det här ett bra och talande exempel på när det går på tok för långt. Det finns inget stöd i lagen för att göra på det här sättet, säger yttrandefrihetsexpert Nils Funcke.

Det glänser till i hans ögon. Det är sådana här exempel han går i gång på, när han ser att kommuner och myndigheter tror sig stå över grundlagen. Meningen, som kommunen tog bort efter kritik, strider mot den grundlagsskyddade yttrandefriheten och meddelarfriheten, som ger offentligt anställda rätt att lämna uppgifter för publicering i media.

EFTER SNART FYRA decennier har Nils Funcke blivit självlärd expert inom yttrandefrihet, meddelarfrihet och offentlighetsprincipen. Först genom att arbeta som reporter på Mariestads Tidning, senare i sin roll som sekreterare i en statlig utredning om yttrandefrihet och som vd för den ideella föreningen Utgivarna. Nu undervisar han bland annat i medierätt på Enheten för journalistik, medier och kommunikation på Stockholms universitet.

”Meddelarfriheten är tillsammans med offentlighetsprincipen en del av den konstitutionella kontrollmakten. Den får man inte begränsa för enskilda individer”, säger Nils Funcke.

– Jag skulle förtvina om jag inte fick syssla med de här frågorna. Det finns inte på kartan att jag skulle sluta, säger han, väl medveten om att pensionsåldern inföll redan i somras.

På skrivbordet i hans lilla rum, inhytt i korridoren på JMK, ligger domar, böcker, statens offentliga utredningar och andra papper sorterade i prydliga buntar. På anslagstavlan hänger medaljen han fick när han blev vald till Årets lärare. Han är mitt uppe i revideringen av sin bok *Att publicera* från 2016, som reder ut hur yttrandefriheten och tryckfriheten tillämpas i praktiken. Vilket kräver kunskap och omdöme, som det står i bokens beskrivning.

ATT GE DET HISTORISKA perspektivet har blivit Nils Funckes livsuppgift på äldre dagar. Uppgiften tar honom 252 år tillbaka i tiden. Meddelarfriheten skyddas av tryckfrihetsförordningen, som är världens äldsta lag för allmän yttrandefrihet och tryckfrihet och antogs av Sveriges riksdag år 1766.

– Meddelarfriheten är tillsammans med offentlighetsprincipen en del av den konstitutionella kontrollmakten. Den får man inte begränsa för enskilda individer, säger Nils Funcke.

Offentligt anställdas rätt att lämna ut uppgifter till media finns för att verksamheter som drivs med skattemedel ska vara trovärdiga och också motverka korruption. Rätten gäller också privatanställda som jobbar i offentligt finansierad verksamhet, till exempel inom

Våga säga ifrån om det finns missförhållanden på jobbet, är Nils Funckes budskap till anställda. Respektera anställdas yttrandefrihet och meddelarfrihet, är budskapet till arbetsgivare.

skola och vård. Ändå naggas yttrandefriheten och meddelarfriheten i kanterna, anser Nils Funcke. Det sker i det fördolda när kommunerna antar informationspolicydokument, som han sett åtskilliga av, eller kräver att anställda ska skriva på individuella tystnads klausuler.

– Arbetsgivare ska ha en väldigt tolerant och visd syn på yttrandefriheten och meddelarfriheten. Och framför allt ordentlig kunskap om vilka rättigheter dessa ger anställda. Okunskap och övernitiskhet är en livsfarlig kombination.

Allt fler kommunala verksamheter får statsbidrag på basis av till exempel antal elever vid en skola eller patienter vid en vårdcentral. Det har gjort att kommunala verksamheter blivit än mer måna om sitt varumärke och sin bild utåt. Det i sin tur, förklarar Nils Funcke, driver på utvecklingen att tala väl om den offentliga verksamheten, där anställda ses som ambassadörer.

– Den här konstruktionen får till följd att enskilda drar sig för att använda sin meddelarfrihet, säger han.

NILS FUNCKE HAR ALLTID stått upp för det han tror på. Det är sent 1970-tal på Katrinefors pappersbruk i Mariestad där han, då lite över 20 år gammal, jobbar som verkstadsarbetare. På bruket sprider sig små lappar som uppmanar de anställda att ställa sig bakom lönekraven. Cheferna ser inte med blida ögon på lap-

MEDELARFRIHET

► **Skyddas av** grundlagen.

► **Offentligt** anställda och privatanställda inom offentlig finansierad verksamhet har rätt att lämna uppgifter för publicering i grundlagskyddade medier.

► **Den som driver verksamheten** får inte efterforska vem som har uttalat sig anonymt eller lämnat uppgifter till media som arbetar i skydd av yttrandefrihetsgrundlagarna (efterforskningsförbud), och inte heller vidta åtgärder mot en anställd som anonymt eller under eget namn använt sin yttrandefrihet, repressallieförbud.

► **Alla åtgärder** som begränsar yttrandefriheten är förbjudna, och allvarigare åtgärder, till exempel avsked eller omplacering, är som regel straffbara.

► **Offentligt** anställda omfattas också av lojalitetsplikt. Det innebär till exempel att den anställda inte får sprida oriktiga uppgifter om arbetsgivaren i syfte att skada.

”Okunskap och övernitiskhet är en livsfarlig kombination.”

parna. Han kallas till verkmästaren och får en avhylling.

Men han medger ingenting, även om det var han som hade spridit lapparna. Han vill få de anställda att visa resning.

– Bruksandan gick att ta på. Många kände en osund lojalitet gentemot bruket.

Minnet roar honom. Kanske för att det var första men definitivt inte sista gången han skulle hamna i blåsväder.

– Jag har alltid gått motströms.

Han gör det för att besvärliga människor behövs.

– Man ska ta för sig och inte vara rädd för att säga ifrån. Hellre det, så man gillar spegelbilden på morgonen, även om den ser trött ut. Jag inympar i mina studenter att de ska säga ifrån första dagen om något inte är som det borde, säger han.

Senast det stormade till ordentligt var för ett par år sedan när han i yttrandefrihetens namn försvarade den högerextrema tidningen Nya Tidens rätt att delta i bokmässan i Göteborg.

– Många vände sig emot mig och sa att jag kramar nazister. Det är inte det jag gör, utan jag kramar regeringsformen och de grundläggande fri- och rättigheterna. Man måste stå upp för principerna även om det är obehagligt.

Trots att Nils Funcke alltid har uppmontrat till öppenhet, tog det honom 14 år att spräcka den svåraste tystnaden av alla. I somras, när han fyllde 65 år, fick han frågan om han vill ställa upp på en jubilarintervju för nyhetsbyrån TT. Han funderade och bestämde sig för att ställa upp.

Han tog ett djupt andetag, och beslutade samtidigt att berätta om sin son Samuel.

– Han tog sitt liv veckan innan han skulle 18.

Nils Funckes ögon tåras.

– Jag ville berätta för att det kanske kan hjälpa någon annan.

I INTERVJUN TALADE han första gången om det offentligt. Men öppenheten möttes av en vägg av tystnad, kanske för att självmord ännu omges av tabu.

– Jag har fått väldigt få reaktioner. Jag undrar om det inte fortfarande är skamfullt och svårt att tala om självmord, säger han eftertänksamt.

Han fortsatte jobba efter Samuels död. Jobbet, som han ser som sitt kall, fick en annan innebörd efter det.

– Jobbet blev min räddning. Jag har åtminstone några timmar varje dag kunnat gå in i jobbet och tänka bort det. Även om det finns där hela tiden. ☺